

„Kształtowanie postaw proekologicznych w przedszkolu”

Współczesna cywilizacja podarowała ludziom wygodniejsze życie, zabierając jednocześnie przejrzyste powietrze, czystą wodę, urodzajną glebę, zdrową żywność i to, co najważniejsze – wrażliwość na otaczającą przyrodę. Kształtowanie postaw proekologicznych należy zacząć już w przedszkolu. Edukacja ekologiczna dzieci powinna być świadomą i zamierzoną działalnością nauczycieli i rodziców. O ekologii słyszy się coraz częściej. O tym, iż należy dbać o środowisko przyrodnicze nie trzeba nikogo specjalnie przekonywać. Jednak życie pokazuje, że choć większość z nas deklaruje potrzebę ochrony przyrody to tylko na deklaracjach poprzestaje. Wystarczy obejrzeć trawniki lub pójść na spacer do lasu, by przekonać się jak dużo jest do zrobienia w dziedzinie podnoszenia świadomości ekologicznej.

Edukacja ekologiczna w celu dostarczeniu wymiernych efektów, nie powinna być jedynie ograniczona wyłącznie do działań sporadycznych tak jak sprzątanie świata czy Dnia Ziemi. Działania podejmowane przez przedszkole, szkołę czy też różnorodne instytucje lokalne będą wzbudzały w dziecku tymczasowe zainteresowanie lub zaangażowanie, natomiast nie przyczynią się do uzyskania trwałych rezultatów w postaci odpowiednio ukształtowanych postaw względem otaczającej przyrody. Przebieg kształtowania postaw jest długotrwały i złożony, który narzuca konieczność współpracy wszystkich środowisk wychowawczych mających wpływ na dziecko.

„Musimy nauczyć się dbać o środowisko w którym mamy żyć
Chodzi o to, czy nauczymy się tego na czas. ”

David Gates

Okazuje się, że działania nauczycieli, już w przedszkolu są niepowtarzalną szansą kształtowania przyjaznych naturze postaw. Ważne jest aby w ten proces angażować także rodziców, którzy są niepodważalnym autorytetem dla dziecka w wieku przedszkolnym i wczesnym wieku szkolnym.

Niezbędnym elementem wyposażenia każdej sali przedszkolnej jest kącik przyrody. W każdym „kąciku” bez względu na miejsce i wiek dzieci, aktualnie realizowaną tematykę, występują elementy stałe i zmienne. Elementy stałe występują w ciągu całego roku, natomiast elementy zmienne wiążą się z realizowanymi w danym czasie tematami kompleksowymi. Do botanicznych

elementów stałych należą ozdobne rośliny pokojowe, rośliny zielone a nawet niektóre drzewa i krzewy, natomiast do stałych hodowli zwierzęcych można zaliczyć hodowlę ślimaków, żółwia, chomika, rybek, patyczaków, świnki morskiej. Prawidłowo prowadzona hodowla zwierząt umożliwi realizację celów wychowawczych i kształcących. Dzięki hodowlom zwierzęcym:

- dzieci łatwiej poznają i rozumieją przystosowanie zwierząt do środowiska i tryb ich życia,
- dzieci bierne z czasem stają się bardziej przedsiębiorcze i intensywnie zaczynają interesować się zwierzętami, zaczynają je obserwować, podejmują określone prace praktyczne a nawet doświadczenia,
- możemy wyrabiać u dzieci obowiązkowość, odpowiedzialność, sumienność, miłość do zwierząt, do tego co żywe (cechę tak pożądaną, zwłaszcza w obliczu często spotykanych u dzieci objawów okrucieństwa),
- mali opiekunowie i hodowcy zdobywają i opanowują podstawowe wiadomości i umiejętności zootechniczne,
- dzieci wdrażają się do badawczego traktowania zjawisk przyrodniczych, do ostrożnego wnioskowania na podstawie spostrzeganych faktów.

Każdy nauczyciel powinien jednak pamiętać o tym, że samo założenie hodowli czy uprawy, nie jest gwarancją sukcesu. Poprzez własne zaangażowanie nauczyciel wdraża dzieci do wykonania czynności pielęgnacyjnych. W starszych grupach wybierani są dyżurni, którzy pod kierunkiem nauczyciela dokarmiają zwierzęta, podlewają rośliny. Praca w kąci przyrody rozwija myślenie przyrodnicze dzieci. W tym zakresie należy wdrażać dzieci do:

- umiejętności aktywnego poznania przyrody,
- odkrywania zależności występujących w środowisku,
- różnicowania cech istotnych od mniej istotnych,
- przewidywanie skutków podejmowanych działań.

Przyroda ze względu na swoje bogactwo, różnorodność, zmienność jest niezmiernie interesującym obiektem poznania dla dzieci. Stanowi dla nich bogate źródło wrażeń, przeżyć i aktywnego działania. Dlatego też o ochronie środowiska można rozmawiać już z małymi dziećmi, przekazując im wiedzę na ten temat, rozwijać wrażliwość i chęć działania na rzecz ochrony przyrody a także kształtować umiejętności praktyczne z nią związane. Edukacja ekologiczna dzieci powinna być świadomą i zamierzoną działalnością nauczycieli i rodziców,

zmierzającą do ukształtowania aktywnej postawy wobec środowiska przyrodniczego wyrażającą się :

- zdolnością percepcji i zjawisk przyrodniczych;
- ciekawością świata i praw nim rządzących;
- świadomością i zrozumieniem praw i zależności panujących w przyrodzie;
- odpowiedzialnością wobec wszystkich form życia
- poczuciem więzi z przyrodą i ludźmi
- szacunkiem dla różnorodności i odrębności biologicznej i kulturowej.

Pozytywne postawy wobec przyrody, ochrony środowiska mają szansę rozwoju w toku działalności dydaktyczno - wychowawczej opartej na:

- praktycznych działaniach na rzecz ochrony środowiska (prace społeczno - użyteczne, porządkowanie terenu, uprawa i pielęgnowanie roślin, hodowla zwierząt, budowanie karmników i budek lęgowych, opieka nad pomnikami przyrody, uczestnictwo w konkursach i akcjach ochrony środowiska, propagowanie idei ochrony środowiska przez afisze i plakaty, wystawki tematyczne, prowadzenie kącika ekologicznego, biblioteczki ekologicznej, wykonywanie albumów, zbieranie wierszy i zabaw o tematyce proekologicznej);
- obserwacjach świata roślin i zwierząt;
- eksperymentach obrazujących procesy przyrodnicze i skutki ludzkiej ingerencji, pokazach;
- opowiadaniach, opisach, pracy z tekstem literackim poruszający tematykę ochrony przyrody;
- grach i zabawach (terenowych, badawczych, gimnastycznych, loteryjkach obrazkowych, zabawach rytmiczno - muzycznych, dramowych)
- wycieczkach i spacerach
- kontakcie ze sztuką poświęconą przyrodzie (muzyka, obraz, zdjęcie)
- twórczości plastycznej dzieci np. tworzeniu kompozycji z zebranych darów natury itp.

Ważny jest także dla kształtowania postaw proekologicznych bezpośredni i pośredni kontakt dzieci z zjawiskami i obiektami przyrodniczymi, przekazywanie wiadomości o ekosystemach występujących w ich najbliższym środowisku, uzmysłowienie związków przyczynowo - skutkowych procesów przyrodniczych. Istotne jest stwarzanie sytuacji sprzyjających rozwijaniu nawyków kultury ekologicznej i zdrowotnej, oszczędnego korzystania z zasobów naturalnych i

maksymalnej ich ochrony a także umiejętności segregowania i wtórnego wykorzystania niektórych odpadów (papieru, pojemników plastikowych itp.) znajdujących się w najbliższym środowisku.

Duże znaczenie w procesie przekazywania treści dotyczących ochrony przyrody i kształtowaniu postaw proekologicznych ma wykorzystanie odpowiednich środków dydaktycznych: wizualno - manipulacyjnych (np. gry i domina, zbiory kart o tematyce przyrodniczej) oraz urządzeń i środków technicznych (np. mikroskop, lupa, aparat fotograficzny, kamera wideo, diaskop, sprzęt laboratoryjny do doświadczeń, sprzęt ogrodniczy, sprzęt do dokonywania obserwacji zjawisk meteorologicznych itp.).

Ogromną rolę w kształtowaniu świadomości ekologicznej u dzieci w wieku przedszkolnym odgrywa rodzina. Bardzo ważnym zadaniem domu rodzinnego dziecka jest pielęgnowanie dziecięcej chęci poznania otaczającego świata, gdyż jest ona źródłem późniejszej ciekawości intelektualnej.

Rodzina jest miejscem, w którym edukacja ekologiczna wyprzedza i dopełnia przedszkolną edukację dziecka. To właśnie w rodzinie:

- rodzi się nawyk czynnego wypoczynku na łonie natury,
- budzi się świadomość ekologiczna,
- doskonali się umiejętności prowadzenia dyskusji, rozmowy,
- budzi się współodpowiedzialność za dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe,
- rozwijają się zainteresowania, spostrzegawczość oraz możliwości obserwacyjne,
- wyrabia się u dzieci właściwe postawy i przekonania poszanowania, pielęgnacji, opieki i ochrony wszystkiego co żywe i piękne.

Rodzice są współtwórcami i współtowarzyszami przyrodniczych przygód. Rodzinne eskapady i odkrycia uświadamiają dzieciom, że istnieje coś pożyteczniejszego niż codzienne oglądanie telewizji, czy siedzenie przed monitorem komputera.

Aby zaciekawić i zainspirować dzieci do własnych twórczych poszukiwań, można podjąć z nimi wiele ciekawych zadań:

- wspólne obserwacje ptaków i zwierząt w okolicy
- gromadzenie nagrań odgłosów przyrody
- wykonanie rodzinnego zielnika
- wspólny projekt rodzinnej wycieczki, mającej na celu spotkanie z przyrodą
- tworzenie rodzinnych gier planszowych

- gromadzenie różnych okazów przyrodniczych, które można wykorzystać do działalności twórczej dziecka
- spacerowanie po najbliższej okolicy - obserwowanie i określanie nastrojów panujących w przyrodzie w zależności od pór roku.

Jak wynika z powyższych treści rolę rodziny, szkoły, jak i innych instytucji wychowawczych jest ciągłe stymulowanie wrażliwości dzieci odnośnie zjawisk, które pojawiają się w otaczającej rzeczywistości, a także rozwijanie empatii i chęci do aktywności dla dobra przyrody. Praktyczne działanie, dokonywanie wyborów, debatowanie nad rodzajami aktywności, a także szukanie odpowiedzi i wyjść z problemowych sytuacji w życiu, służy dziecku do urzeczywistnienia nabytych norm i szanowania wartości, które są komponentem jego stosunku w odniesieniu do ludzi i całego świata.

Literatura

1. E. J. Frączakowie (1996) Edukacja zdrowotna dzieci przedszkolnych. Toruń, Turpress.
2. E. Jaszczyn (2003) Ekologiczna edukacja przedszkolna. Białystok, Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju „Agro - Group”
3. L. Domka, Czy edukacja środowiskowa w Polsce zmierza w kierunku rozwoju zrównoważonego?, w: Dziecko w świecie przyrody i nauki, red. J. Solomon, S. Dylak, WSN, Warszawa 1998, s. 95 - 97.
4. D. Kiełczewski, Ekologia społeczna, WEiŚ, Białystok 1999, s. 147 - 148.
5. K. Górka, B. Poskrobko, W. Radecki, Ochrona środowiska. Problemy społeczne, ekonomiczne i prawne, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1998, s. 45.
6. Z. Wnuk, Z zagadnień edukacji ekologicznej, w: Ochrona środowiska w filozofii i teologii, red. J. M. Dołęga i J. W. Czertoszewski, WATK, Warszawa 1999, s. 112.
7. A. Suchara - Olech, Koncepcja edukacji ekologicznej w przedszkolu i nauczaniu początkowym, w: Przyszłość - Szkoła - Twórczość, red. A. Suchary - Olech i M. Szczepańskiej, Słupsk 1995, s. 145.